

Kristina Petljak, mag. oec. univ. spec. oec.*

UDK 338.3: 581.5(497.5)
Pregledni članak

PREGLED RAZVOJA I OBILJEŽJA EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE U REPUBLICI HRVATSKOJ¹

SAŽETAK

U posljednjem desetljeću pojačano je zanimanje kako strane, tako i domaće znanstvene i šire javnosti za ekološku poljoprivredu. Ekološkom poljoprivredom, kao novim sustavom poljoprivredne proizvodnje, nastoje se maksimalno iskoristiti potencijali poljoprivrednoga gospodarstva uz zadovoljavanje društvenih i ekonomskih potreba, očuvanje prirodnog ekosustava i zaštitu okoliša. Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda predstavlja elementarni strateški okvir za razvijanje ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj. Uz pregled zakonske regulative ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj, u radu se detaljno analiziraju i razdoblja u razvoju ekološke poljoprivrede. Poseban osvrt dan je na strukturu ekološke proizvodnje, gdje su istaknuti podatci o ekološkoj biljnoj proizvodnji i uzgoju životinja. Rad donosi usporedbu stupnja razvoja ekološke poljoprivrede u svijetu (s posebnim osvrtom na Europu) i u Hrvatskoj, kao i prikaz glavnih prepreka značajnijem razvoju ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: ekološka poljoprivreda, ekološka proizvodnja, Republika Hrvatska

1. Uvod

Zbog pojave negativnih aspekata kapitalno intenzivne poljoprivrede, u vidu negativnih ekoloških, socijalnih i gospodarskih posljedica uzrokovanih masovnom proizvodnjom, specijalizacijom, standardizacijom proizvoda i visokim prinosima pojačano je zanimanje kako strane, tako i domaće znanstvene i šire javnosti za ekološku poljoprivredu. Ekološka poljoprivreda ubrzano se razvija, a dostupni statistički podaci pokazuju da se ekološkom poljoprivredom bavi 1,4 milijuna proizvođača u 154 zemlje svijeta (Willer, Kilcher, 2010). Udio površina pod ekološkim uzgojem u poljoprivrednim površinama i broj ekoloških gospodarstava neprekidno rastu.

Međutim izneseni podatci o ekološkoj poljoprivredi nisu aktualni zbog ograničenja koje predstavlja vremenski razmak od otprilike dvije godine između postojećeg stanja u ekološkoj poljoprivredi i statističkog evidentiranja podataka. Najsvježiji podatci objavljeni 2010. godine prikazuju stanje u ekološkoj poljoprivredi u 2008. godini. Nemoćnost preciznijeg ažuriranja podataka može se objasniti dinamičnošću razvoja ekološke poljoprivrede, a za potrebe detaljnijih analiza sugerira se referiranje na istraživanja o ekološkoj poljoprivredi dostupna u pojedinim zemljama. Republika Hrvatska slijedi svjetske trendove u proizvodnji hrane, a domaći proizvođači sve više prelaze s konvencionalne na ekološku poljoprivredu. Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda², koji je stupio na snagu 2001. godine, predstavlja zakonski okvir za reguliranje i razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj.

¹ Rad je nastao u okviru znanstvenog projekta „Modeliranje distribucijskih kanala za ekološke proizvode i zaštita potrošača u Republici Hrvatskoj“ koji se provodi uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

² Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, NN br. 12/01, 14/01, 79/07

* Znanstvena novakinja – asistentica
Ekonomski fakultet u Zagrebu

Rad započinje uvodom nakon kojeg slijedi prikaz zakonske regulative ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj. Potom je dan pregled razdoblja u razvoju ekološke poljoprivrede, a opisuje se i tijek razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj. U petom se poglavlju obrađuje struktura ekološke proizvodnje, a u nastavku se uspoređuje stupanj razvoja ekološke poljoprivrede u svijetu i u Republici Hrvatskoj. U sedmom se poglavlju navode prepreke razvoju ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj, a rad završava zaključkom.

U radu su korišteni primarni i sekundarni podatci. Primarni podatci prikupljeni su tijekom istraživanja provedenog u razdoblju od svibnja do srpnja 2009. godine metodom intervjua s načelnikom odjela za ekološku i održivu poljoprivredu pri Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja i načelnicom odjela za održivu i ekološku poljoprivredu pri Hrvatskom zavodu za poljoprivrednu savjetodavnu službu.

2. Zakonska regulativa ekološke poljoprivrede

Zakonom o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda uređuje se ekološka proizvodnja poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, prerada u ekološkoj proizvodnji, trgovina ekološkim proizvodima, neprerađenim biljnim i životinjskim proizvodima, proizvodima koji su potpuno ili dijelom sastavljeni od ekoloških proizvoda, način označavanja u ekološkoj proizvodnji, obavljanje stručnog i inspekciskog nadzora, postupak certifikacije, kao i visina novčanih poticaja za ekološku poljoprivredu. Prema članku 2. stavka 2. Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, svrha je ekološke proizvodnje zaštita zdravlja i života ljudi, zaštita prirode i okoliša, te zaštita potrošača. Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u skladu je s Regulativom Vijeća Europske unije vezanom za ekološku poljoprivredu³ i principima Svjetske organizacije za ekološku poljoprivredu (engl. *International Federation of Organic Agriculture Movements - IFOAM*) koja ekološku poljoprivredu definira kao cjeloviti sustav poljoprivrednoga gospodarstva koji potiče prirodnu aktivnost tla, ekološkog sustava i ljudi. Ekološka poljoprivreda je način proizvodnje koji potiče ekološke procese, bioraznolikost i prirodne cikluse, uvažavajući lokalne proizvodne

uvjete, uz isključivanje inputa koji nisu s poljoprivrednog gospodarstva (IFOAM, 2009).

U Strategiji razvoja hrvatske poljoprivrede iz 2001. godine kao jedan od ciljeva spominje se i promicanje ekološke poljoprivrede (Cifrić, 2003: 13). U 2005. godini tadašnje Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva (2005: 1) donosi nacrt strategije razvoja ekološke poljoprivrede za 2005. godinu. U strategiji se ekološka poljoprivreda definira kao poseban sustav održivoga gospodarstva u poljoprivredi i šumarstvu koji obuhvaća uzgoj biljaka i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana te preradu primarnih proizvoda, a uključuje sve ekološki, gospodarski i društveno opravdane proizvodno-tehnološke metode, zahtjeve i sustave, najpovoljnije koristeći plodnost tla i raspoložive vode, prirodna svojstva biljaka, životinja i krajobraza, povećanje prinosa i otpornosti biljaka pomoću prirodnih sila i zakona, uz propisanu uporabu gnojiva, sredstava za zaštitu biljaka i životinja, sukladno s međunarodno usvojenim normama i načelima. U strategiji je posebice istaknuta i naglašena važnost integriranoga pristupa ekološkoj poljoprivredi kao i razvoj institucionalnog okvira koji će biti zadužen za definiranje i provedbu nacionalne strategije razvoja ekološke poljoprivrede.⁴

Uz Zakon, zakonsku regulativu u ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji i preradi u Republici Hrvatskoj čini i cijeli niz pravilnika i propisa koji reguliraju praktično provođenje zakona u cjelome lancu ekološke proizvodnje (Šamota et al., 2005: 21; Ševar, Kovač, 2008: 12, 13). Razvoju ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj pogodovalo je i donošenje nekih drugih zakona; Zakona o zaštiti potrošača⁵, Zakona o hrani⁶, Zakona o zaštiti prirode⁷.

Ekološki proizvod svaki je poljoprivredni i prehrambeni proizvod proizveden i označen sukladno Zakonu o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i na temelju njega donesenim pravilnicima (Šamota et al., 2005:

⁴ U Republici Hrvatskoj je za definiranje i provedbu nacionalne strategije razvoja ekološke poljoprivrede odgovorno Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, na čelu sa Sektorom za održivi razvitak seoskog prostora unutar kojeg djeluje Odjel za ekološku i održivu poljoprivredu.

⁵ Zakon o zaštiti potrošača, NN br. 96/03, 79/07, 125/07, 79/09, 89/09

⁶ Zakon o hrani, NN br. 117/03, 130/03, 48/04, 85/06, 46/07, 155/08

⁷ Zakon o zaštiti prirode, NN br. 107/03, 162/03, 70/05, 139/08

³ EU Regulativa 2092/91

3). Ekološkom proizvodnjom, uvozom ekoloških proizvoda, stručnim nadzorom, ispitivanjem temeljnih uvjeta i potvrđivanjem mogu se u smislu Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda baviti pravne ili fizičke osobe upisane u upisnik. U ekološkoj proizvodnji zakonom su regulirani sljedeći upisnici (Šamota et al., 2005: 4, 5):

- **Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda** u koji se upisuje pravna ili fizička osoba koja proizvodi, prerađuje i prodaje ekološke proizvode na temelju zahtjeva koje podnosi Ministarstvu i zapisnika nadzorne stanice o obavljenom prvom stručnom nadzoru
- **Upisnik uvoznika ekoloških proizvoda** u koji se upisuju pravne i fizičke osobe koje su registrirane za obavljanje trgovine i koje ekološke proizvode uvoze radi stavljanja na tržište Republike Hrvatske na temelju pisanog zahtjeva i dokaza da su kod nadležnog tijela registrirane za obavljanje trgovine te da raspolažu skladištem koje udovoljava uvjetima za skladištenje ekoloških proizvoda
- **Upisnik nadzornih stanica za obavljanje stručnog nadzora nad ekološkom proizvodnjom** u koji se upisuju pravne osobe koje obavljaju stručni nadzor nad ekološkom proizvodnjom
- **Upisnik ovlaštenog laboratorija u ekološkoj proizvodnji** u koji se upisuju pravne osobe koje ispituju temeljne zahtjeve za ekološke proizvode i koje su registrirane za obavljanje takve djelatnosti ili su u sastavu registrirane pravne osobe za takvu djelatnost
- **Upisnik pravne osobe za obavljanje postupka potvrđivanja** u koji se upisuju pravne osobe koje provode postupak potvrđivanja u ekološkoj proizvodnji.

3. Razdoblja u razvoju ekološke poljoprivrede

Tri su razdoblja u razvoju ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj (Grahovac, 2005: 153):

1. razdoblje do 1991. godine

Počeci razvoja ekološke poljoprivrede vezani su za entuzijaste⁸ koji su vlastitim primjerom pokazali da postoji mogućnost proizvodnje ekoloških poljoprivrednih proizvoda. Sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog stoljeća pojavilo se i nekoliko agronomskih stručnjaka koji su svojim djelovanjem nastojali upoznati širu javnost s temeljnim odrednicama ekološke poljoprivrede.

2. razdoblje od 1991. do 2001. godine

Razdoblje od 1991. do 2001. godine obilježava nekoliko čimbenika koji su utjecali na daljnji razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj. Zbog Domovinskog rata prirodni resursi u Hrvatskoj pošteđeni su prevelike industrijalizacije poljoprivrede, a Hrvatska je zbog čistoće, nezagađenosti vode i tla prepoznata kao zemlja koja ima značajan potencijal za razvoj ekološke poljoprivrede. To je razdoblje kada su se na tržištu pojavile prve specijalizirane prodavaonice takozvane *zdrave* hrane, osnovane su brojne udruge za ekološku poljoprivredu i Savez za biološko organsko gospodarenje (BIOS). Povećanje broja prodavaonica *zdrave* hrane u ovom razdoblju pomak je u prodaji ekoloških prehrambenih proizvoda. Tadašnje prodavaonice zdrave hrane imale su oskudnu ponudu pretežito uvoznih proizvoda kao i njihove visoke cijene. Usprikoš tome, te su prodavaonice pridonijele približavanju ekoloških prehrambenih proizvoda potrošačima. Kao dodatni poticaj razvoju ekološke poljoprivrede treba navesti, u ono vrijeme, rastući broj udruge za ekološku poljoprivredu.⁹ Udruge su sudjelovale u promicanju ekološke poljoprivrede putem seminara, tečajeva, sajмова i različitih izložbi. Utemeljenjem BIOS-a 1991. godine, pokušalo se objediniti udruge u krovnu organizaciju čija je zadaća bila koordi-

nirati i usmjeravati rad pojedinih udruge unutar organizacije. BIOS je bitno doprinio razvoju ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj, ponajprije izradom prvih cjelovitih smjernica za ekološku poljoprivredu (Grahovac, 2005: 153, 154) prema propisima IFOAM-a, u čije je punopravno članstvo primljen 1992. godine (Čížek, 2002). Navedeno je udruženje uvelike pripomoglo razvoju ekološke poljoprivrede u Osječko-baranjskoj županiji, što se najbolje ogleda u broju proizvođača u toj županiji. Naime gdje su udruge bolje organizirane, veći je broj ekoloških proizvođača na tim prostorima (Šamota, 2009). Stručna ustanova u poljoprivredi, Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS), osnovan je 1997. godine. Nadležnost je HZPSS-a pomaganje obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG) i poticanje suradnje na području poljoprivrede u provođenju mjera potpore razvitku OPG-a i općenito, ruralnih prostora (HZPSS, 2010). Odjel za ekološku poljoprivrednu proizvodnju pri HZPSS-a osnovan je 2001. godine. Ukoliko postoje nejasnoće vezane za ekološku proizvodnju, domaći proizvođači mogu kontaktirati savjetnike za ekološku proizvodnju pri područnim službama HZPSS-a.¹⁰ U ovom razdoblju tek se počinje stvarati tržište ekoloških prehrambenih proizvoda u Hrvatskoj, čija je važnost na nacionalnoj razini tada još uvijek bila marginalizirana (Štefanić et al., 2001: 243).

3. razdoblje od 2001. godine do danas

Razdoblje od 2001. godine do danas obilježava donošenje Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i povećana uloga države u razvoju ekološke poljoprivrede zbog čega ona doživljava ubrzan razvoj. Uloga države osobito je važna i zbog donošenja Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu¹¹, kojim je definirana vrsta i visina državnih potpora i naknada u poljoprivredi, osobe koje ostvaruju pravo na državne potpore i naknade

za ekološku proizvodnju ili određene proizvode iz ekološke proizvodnje te način njihova osiguranja i korištenja. Tim Zakonom država omogućuje 30% veće poticaje za ekološku proizvodnju u odnosu na konvencionalnu proizvodnju. Korisnici novčanih poticaja za ekološku proizvodnju pravne su i fizičke osobe koje imaju potvrđnicu o sukladnosti s temeljnim zahtjevima za ekološku proizvodnju i upisani su u Upisnik proizvođača. Poljoprivredna gospodarstva u ekološkoj proizvodnji mogu ostvariti novčani poticaj, i to jednom godišnje od početka prijelaznog razdoblja u ekološkoj proizvodnji sukladno Zakonu o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (Šamota et al., 2005: 17). U Zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu definirane su četiri grupe za poticaje u ekološkoj proizvodnji, a uključuju poticanje ratarskih kultura (krušna žita, pivarski ječam i soja, stočna žita, uljarice, krmno bilje, šećerna repa, povrće, ljekovito bilje i poljoprivredno sjeme), poticanje sadnog materijala, višegodišnjih nasada i maslinova ulja (sadni materijal, vinogradi, voćnjaci, masline, nasade lavande i maslinovo ulje), poticanje stočarstva i stočarskih proizvoda (mlijeko – kravlje, ovčje, kozje; uzgoj goveda, konja, svinja, ovaca, koza, peradi; tov junadi, svinja, peradi, janjadi i jaradi, pčelinje zajednice, livade i pašnjaci) i poticanje ribarstva koje uključuje uzgoj autohtonih vrsta bijele morske ribe, uzgoj dagnji i kamenica, uzgoj morske i slatkovodne ribe. Poticaji u ekološkoj proizvodnji ostvaruju se po hektaru (ha), litri, kilogramu, košnici, komadu, grlu, kljunu, ovisno o grupi ekoloških proizvoda čija se proizvodnja potiče.

Dodatne potpore razvoju ekološke poljoprivrede daju i pojedine jedinice lokalne i regionalne samouprave te Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja od 2008. godine u sklopu mjera, potpora i poticaja za ruralni razvoj nudi sufinanciranje troškova ekološke proizvodnje u visini od 50% za provedbu stručnog nadzora kao i troškova certifikacije, kako bi se financijski pomoglo ekološkim proizvođačima i potaknuo daljnji razvoj ekološke poljoprivrede (Petrović, 2009a). Neke od županija u Republici Hrvatskoj; Karlovačka, Zagrebačka, Grad Zagreb, Bjelovarsko-bilogorska, Osječko-baranjska, Zadarska, Primorsko-goranska, Koprivničko-križevačka i Sisačko-moslavačka preuzele su financiranje troškova stručnog nadzora i certifikacije ekološke proizvodnje u cijelosti ili djelomično, upravo kako

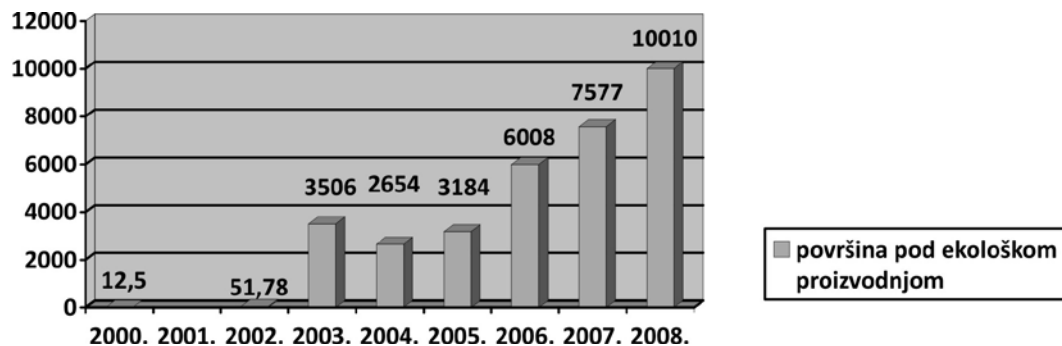
8 Među stručnjacima i pionirima ekološke poljoprivrede svakako treba istaknuti profesora Jana Čížeka; gospođu Zlatu Nanić, danas bivšu vlasnicu najstarijeg (od 1988.) ekološkog imanja u Republici Hrvatskoj; gospođu Bernardu Orehovec iz Međimurja koja je poznata po organsko-biološkoj poljoprivredi.

9 Neke od udruge za ekološku poljoprivredu su: Živa zemlja – Udruga za ekološku poljoprivredu, ruralni razvitak i zaštitu okoliša (Zagreb), Ecologica (Zagreb), Ekoliburnija (Rijeka), Eko Zadar (Zadar), BIOPA (Osijek), Bio Istra (Poreč), Ekop Istra (Pula).

10 Odjel za ekološku poljoprivrednu proizvodnju pri HZPSS-u broji 14 stručnih savjetnika za integriranu i ekološku poljoprivredu, dva u Zagrebačkoj županiji, a po jednog u Dubrovačko-neretvanskoj, Zadarskoj, Osječko-baranjskoj, Vukovarsko-srijemskoj, Virovitičko-podravskoj, Požeško-slavonskoj, Brodsko-posavskoj, Varaždinskoj, Sisačko-moslavačkoj, Koprivničko-križevačkoj, Krapinsko-zagorskoj i Primorsko-goranskoj županiji.

11 Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, NN br. 87/02, 117/03, 82/04, 12/05, 85/06, 141/06, 134/07, 85/08

Grafikon 1. Površina pod ekološkom proizvodnjom (u ha) od 2000. do 2008. godine

*Napomena: za površinu pod ekološkom proizvodnjom u 2001. godini podatci nisu dostupni
Izvor: Grahovac, 2005; Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2009; Ševar, 2009

bi potaknule daljnji razvoj ekološke proizvodnje na svom području. Isplaćeni poticaji za ekološku poljoprivredu u 2004. godini iznosili su 3.710,392,27 kn (Šamota, 2009), u 2005. godini 4.475,000,00 kn, a u 2006. godini 6.788,331,00 kn (Petrović, 2007). Poticaji za biljnu proizvodnju u 2007. godini iznosili su oko 7.400,000,00 kn, a prema neslužbenim podatcima za 2008. godinu, ukupni poticaji iznosili su oko 12.300,000,00 kn (Babić, 2009). Važno je napomenuti da se uz biljnu proizvodnju potiče i stočarska proizvodnja, ali visina isplaćenih poticaja za stočarstvo znatno je manja u odnosu na biljnu proizvodnju (Šamota, 2009), kao što je i sama stočarska proizvodnja manje zastupljena nego ekološka biljna proizvodnja.

Osim redovnih poticaja ekološke proizvodnje, država potiče i rad ekoloških udruga i zadruga.¹² Udruge ekoloških proizvođača aktivne su u organiziranju eko-sajmova i drugih manifestacija u sklopu kojih se promovira ekološka proizvodnja (Šamota, 2009). Udruga Živa zemlja organizirala je 2001. godine Prvu hrvatsku smotru ekološke poljoprivrede, a zaslužna je i za organizaciju promotivno-prodajnog sajma „Na putu u ekološku poljoprivredu“ na kojem je uručena prva hrvatska potvrđnica prvom domaćem proizvođaču ekoloških proizvoda – obitelji Sever (Živa zemlja, 2009). Udruga je 2003. godine organizirala i prvi skupni posjet domaćih proizvođača ekoloških proizvoda najpoznatijem svjetskom sajmu ekoloških proizvoda – BioFachu.

¹² Prva ekološka zadruga u Republici Hrvatskoj bila je Prva ekološka poljoprivredna zadruga iz Bjelovara.

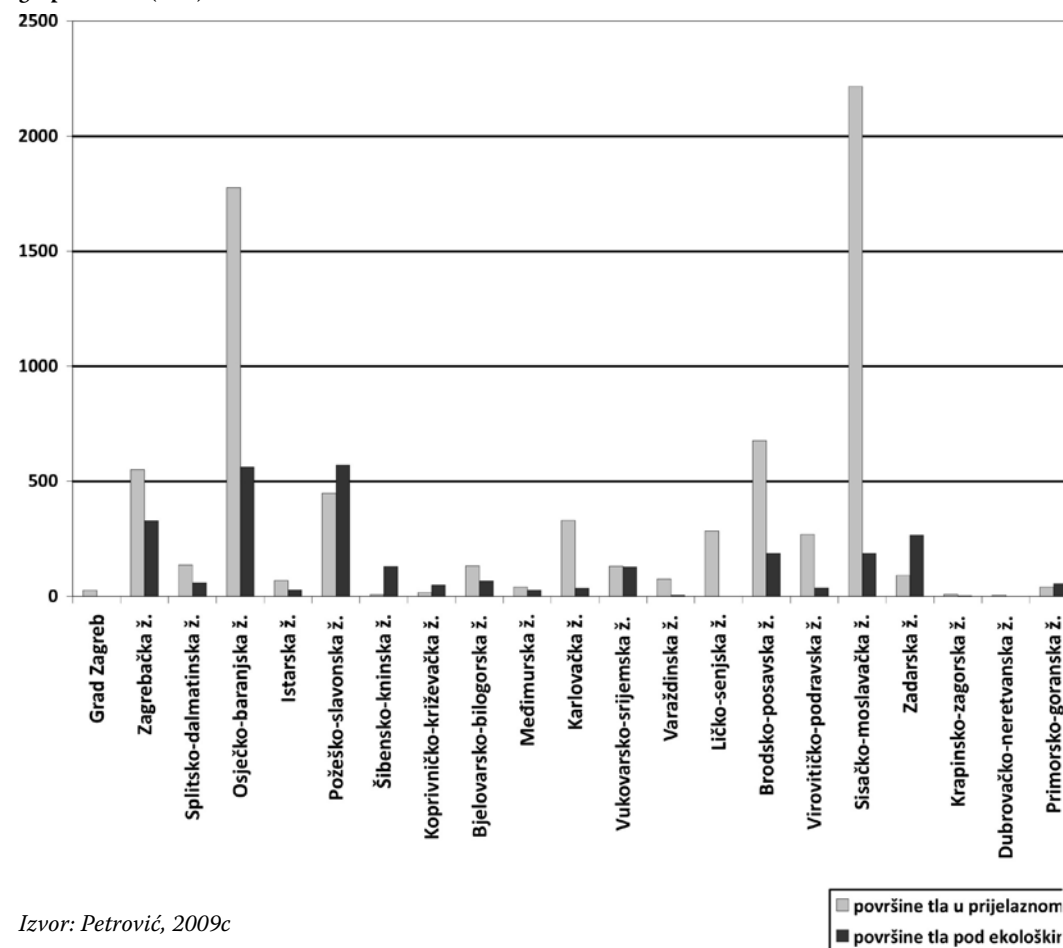
4. Pregled razvoja ekološke poljoprivrede

Državni zavod za statistiku ne prati ekološku poljoprivredu kao zasebnu djelatnost u sklopu djelatnosti poljoprivrede (Renko, Bošnjak, 2009: 378). Stoga je važno napomenuti da su dostupni podatci o ekološkoj poljoprivredi često zastarjeli. Podatci Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja mogu se smatrati pouzdanima, jer unutar Ministarstva postoji Odjel za ekološku i održivu poljoprivredu koji vodi Upisnike. Međutim postoji nesrazmjer između stvarnog i evidentiranog stanja u ekološkoj poljoprivredi, uobičajen za statistička praćenja ekološke poljoprivrede zbog vremena potrebnog za dostavljanje i evidenciju podataka u zapisnicima i izvješćima o provedenim stručnim nadzorima u ekološkoj proizvodnji koje dostavljaju nadzorne stanice, odnosno tijela za potvrđivanje (Brčić-Stipčević *et al.*, 2010: 107).

Promatra li se površina pod ekološkim uzgojem u Republici Hrvatskoj od 2000. do 2008. godine prikazana na *Grafikonu 1.*, vidljivo je da je zabilježen značajan porast površine, a on se ne smije promatrati izolirano, već u kontekstu uporabe poljoprivrednog zemljišta (Renko, Bošnjak, 2009: 378).

Analiziranjem raspodjele površina pod ekološkim uzgojem može se zaključiti da su u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2002. do 2006. godine najzastupljenije površine oranica, a od 2007. godine primat preuzimaju livade i pašnjaci. U 2008. godini najveće površine pod ekološkom poljoprivredom zabilježene su u Sisačko-moslavačkoj županiji (2401,76 ha), potom slijedi Osječko-baranjska županija (2337,34 ha), dok su po prvi put površine pod ekološkom poljoprivredom, doduše u prijelaznom razdoblju, zabilježene i u Dubrovačko-

Grafikon 2. Distribucija poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom s obzirom na status gospodarstva (u ha)

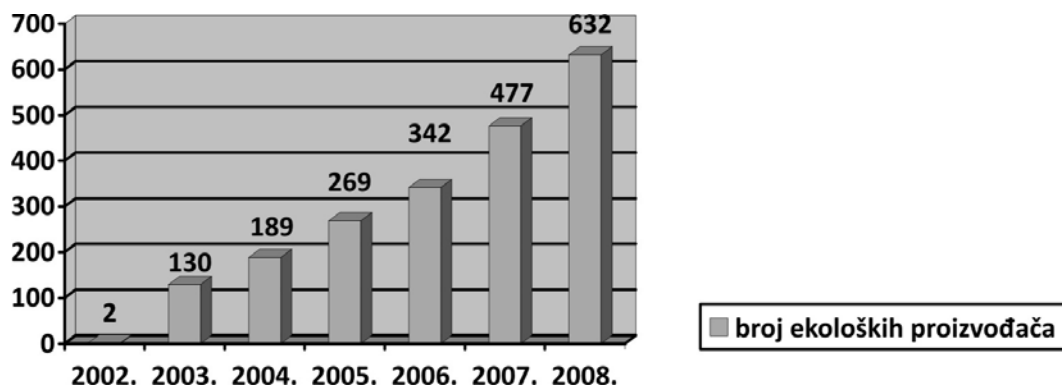

Izvor: Petrović, 2009c

neretvanskoj županiji, što ukazuje na pojavu prvih ekoloških proizvođača i u toj županiji. Ukupne poljoprivredne površine pod ekološkom proizvodnjom obuhvaćaju površine u prijelaznom razdoblju i površine pod ekološkim statusom. *Grafikon 2.* jasnije prikazuje distribuciju poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom u Republici Hrvatskoj s obzirom na status gospodarstva. Ukupne površine pod ekološkim statusom iznose 2683,43 ha, dok je daleko značajniji udio površina u prijelaznom razdoblju koji iznosi 7327,42 ha, odnosno 73% ukupnih površina pod ekološkom poljoprivredom. Površine tla u prijelaznom razdoblju u Republici Hrvatskoj zastupljenije su od površina pod ekološkim statusom, što se može objasniti povećanim interesom domaćih proizvođača za ekološku poljoprivredu i porastom broja

domaćih proizvođača upisanih u Upisnik proizvođača. Požeško-slavonska i Osječko-baranjska županija vodeće su županije po površini tla pod ekološkim statusom, dok su Grad Zagreb, Ličko-senjska i Dubrovačko-neretvanska županija jedine županije u kojima nema zabilježenih površina pod ekološkim statusom.

U Republici je Hrvatskoj 2000. godine bilo 17 proizvođača ekoloških prehrambenih proizvoda koji su za proizvodnju na 12,5 ha imali certifikat međunarodno priznate organizacije (Grahovac, 2005: 155). Broj proizvođača u 2001. godini povećao se na 25, a ekološke površine povećale su se na 100 ha. Kako se navedeni podatci odnose na razdoblje prije donošenja Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, oni nisu službeno evidentirani, pa tako

Grafikon 3. Proizvođači ekoloških proizvoda upisani u Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji u razdoblju od 2002. do 2008. godine

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2009; Petrović, 2009b; Ševar, 2009

službeno praćenje broja proizvođača započinje 2002. godine, kada ih je bilo dvoje. U 2003. godini zabilježeno je 130 proizvođača, dok je 2005. godine očit porast broja proizvođača za više od 100% u odnosu na 2003. godinu. Otada se broj ekoloških poljoprivrednika u Republici Hrvatskoj kontinuirano povećava (Ciganović, Valjak, 2009: 8), što je prikazano na Grafikonu 3.. Prilikom analize broja proizvođača ekoloških proizvoda, najispravnije je pratiti podatke objavljene u Narodnim novinama u obliku Popisa pravnih i fizičkih osoba upisanih u Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda i Dopune popisa pravnih i fizičkih osoba upisanih u Upisnik¹³ te Popisa pravnih i fizičkih osoba brisanih iz Upisnika¹⁴.

U 2007. godini najveći je broj domaćih proizvođača ekoloških proizvoda zabilježen u Osječko-baranjskoj županiji, njih 75, dok je u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji registrirano 49 proizvođača. Zagrebačka županija bilježi 44 proizvođača, a u Dubrovačko-neretvanskoj županiji ni u 2007. godini nema evidentiranih ekoloških proizvođača. Stoga se može zaključiti da je Osječko-baranjska županija u 2007. godini bila vodeća po broju proizvođača ekoloških proizvoda. Međutim do promjena u broju proizvođača dolazi 2008. godine, kada je zabilježen značajan porast ekoloških proizvođača, posebice u Sisačko-moslavačkoj županiji (94 proizvođača), zatim u Osječko-baranjskoj županiji (89

proizvođača), a po prvi put su registrirani ekološki proizvođači i u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (Petrović, 2007).

5. Struktura ekološke proizvodnje

Podatci o strukturi ekološke proizvodnje u Republici Hrvatskoj zasigurno bi bili od velike koristi za domaće proizvođače i trgovce hranom. Temeljem analize dostupnih sekundarnih podataka ustanovljeno je da takvi podatci nisu javno dostupni, a evidentirani su u zapisnicima nadzornih stanica. Sumiranjem takvih podataka dobio bi se bolji uvid u samu strukturu ekološke proizvodnje, posebice strukturu proizvedenih ekoloških preradevina. Prema podjeli HZPPS-a (Ševar, 2006), ponuda ekoloških prehrambenih proizvoda u Republici Hrvatskoj uključuje žitarice, brašno, kruh, povrće i preradevine od povrća, voće i preradevine od voća: marmelade, octove, sokove, rakije i vina, grožđe i proizvode od grožđa: vina i rakije, med i proizvode od meda, meso i sir. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja vodi statistiku ekološke proizvodnje u Republici Hrvatskoj. Obrazac za vođenje statistike sastoji se od obrasca u kojem su evidentirani podatci o registriranim ekološkim proizvodnim jedinicama, podatci o ekološkoj biljnoj proizvodnji i uzgoju životinja, te podatci o broju ekoloških preradaivača i uvoznicima po vrstama gospodarske djelatnosti. Ministarstvo ne vodi posebnu statistiku o broju ekoloških preradevina na području Republike Hrvatske, odnosno nema podatke o postojećem asortimanu ekoloških prehrambenih proizvoda.

13 Popis pravnih i fizičkih osoba upisanih u Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda, NN br. 68/03, 15/04, 32/05, 22/06, 10/07, 18/08, 28/09

14 Popis pravnih i fizičkih osoba brisanih iz Upisnika proizvođača u ekološkoj proizvodnji, NN br. 22/06, 18/08, 28/09

Tablica 1. Ekološki uzgoj životinja u razdoblju od 2004. do 2008. godine prema vrstama životinja

Godina/vrsta životinja	2004. (komada)	2005. (komada)	2006. (komada)	2007. (komada)	2008. (komada)
goveda	315	315	345	2749	5811
kopitari	42	45	19	134	409
ovce	2150	4520	3952	6326	10428
koze	1238	2226	1938	3517	2780
svinje	n/d	181	184	473	337
perad	5736	5717	1180	2885	3608
pčele/košnice	n/d	671	822	2710	2677
kunići	n/d	0	11	81	n/d
školjke (t)	n/d	25	25	30	20

*Napomena: n/d označava da podatci nisu dostupni

Izvor: Ševar, 2006; Hrvatska gospodarska komora, 2009; Petrović, 2009b

5.1 Biljna proizvodnja

Prema podatcima Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja sveukupne površine pod ekološkom proizvodnjom u Republici Hrvatskoj u 2008. godini iznosile su 10010 hektara, a na njima je proizvedeno 12313 tona (t) ekoloških proizvoda. U ekološkoj poljoprivredi, najzastupljenije su površine na kojima se uzgajaju žitarice – pšenica, kukuruz i raž, a ukupna proizvodnja u 2008. godini iznosila je 3205,24 tona. HZPSS navodi da su u ekološkom ratarstvu u Hrvatskoj zastupljene i preradevine od žitarica – brašno i kruh. Ekološko povrće uzgaja se na površini od 95 ha, a u ekološkom povrćarstvu u Hrvatskoj zastupljeno je povrće i preradevine od povrća. Količinski su najzastupljenije proizvodnja kupusa (17,22 t), rajčica (18,95 t), lubenica (19,89 t), tikvica (33,25 t) i mrkva (25,12 t), dok je sveukupna proizvodnja u 2008. godini iznosila 250 tona ekološkog povrća. Ukupne površine pod ekološkim voćarstvom u 2008. godini iznosile su 793 ha. Od ekoloških nasada voća najzastupljeniji su nasadi jabuka, krušaka, trešanja i šljiva. Prema HZPSS-u, na tržištu se mogu naći plodovi jabuke i jabučnih preradevina; jabučni ocat, jabučni sok, pire, sušena jabuka i čips od jabuke. Također ponuda uključuje i plodove kruške i sušene kruške tepke. Domaći proizvođači proizvode i jagode, kupine i maline, a povećava se broj ekoloških proizvođača koji proizvode svježe kupine i kupinovo vino. Uz navedeno, proizvode se i

marmelade i voćni sokovi. U 2008. godini površine pod ekološkim maslinarstvom¹⁵ iznosile su 100 ha (Ševar, 2006), dok ekološki vinogradi¹⁶ zauzimaju površinu od 212 ha (Bošnjak, 2007: 116).

5.2 Uzgoj životinja

Idealno ekološko gospodarstvo je gospodarstvo mješovitog tipa, odnosno gospodarstvo sa zastupljenom biljnom i životinjskom proizvodnjom - takozvani zatvoreni krug proizvodnje (Znaor, 1996: 185), organizirano na način da predstavlja harmoničnu cjelinu koja zadovoljava većinu potreba iz vlastitog izvora, a minimizira unos inputa izvan samoga poljoprivrednog gospodarstva. U krškim područjima Hrvatske¹⁷ većinu poljoprivrednog zemljišta čine pašnjaci, a zbog izvanredne prirodne osnove stočarstvo je grana poljoprivredne proizvodnje koja na tim područjima ima najbolje preduvjete i može dati doprinosi gospodarskom razvoju područja. U Tablici 1. dan je prikaz broja

15 Prvo maslinovo vino s eko znakom proizveo je Nikica Žampeira s Dugog Otoka.

16 Prvi domaći proizvođači grožđa su Branko Čegec i Poljoprivredna Zadruga Svirče, koji proizvode ekološko grožđe, ekološka vina i rakije. Prve količine prvoga hrvatskog certificiranog ekološkog vina proizvedene su 2003. godine, a proizvelo ih je OPG Čegec.

17 Krška područja zastupljena su u Istarskoj, Primorsko-goranskoj, Ličko-senjskoj, Zadarskoj, Šibensko-kninskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Dubrovačko-neretvanskoj županiji.

ekološki uzgojenih životinja u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2004. do 2008. godine. Iz tablice je očit porast pojedinih vrsta životinja u svim godinama, uz manje iznimke, a taj porast je najveći za ovce. No s obzirom na strukturu poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj, u kojoj dominiraju pašnjaci, šikara i makija, upravo su ovce i koze domaće životinje koje koriste te površine, stoga i ne čudi porast u broju ovaca u 2008. godini (Šimpraga *et al.*, 2005).

U ekološkom peradarstvu najzastupljenije su nesilice, tovnji pilići, pure, kopuni, patke, guske, pauni, nojevi i fazani. U peradarstvu proizvođači moraju posebno voditi računa o planiranju broja peradi na proizvodnoj jedinici. Naime ne smije se prekoračiti ograničenje opterećenja površine brojem peradi (Ševar, 2008). Broj domaćih proizvođača koji se bave ekološkim pčelarstvom raste, a usporedno s njime i broj košnica. U 2005. godini evidentirana je 671 košnica, da bi se ta brojka u 2007. godini povećala na 2710 košnica. Broj ekoloških pčelara porastao je sa pet u 2005. godini na 34 ekološka pčelara u 2007. godini, za što su zaslužni državni poticaji po košnici i po kilogramu proizvedenoga ekološkog meda. Od ekoloških životinjskih proizvoda u 2008. godini zabilježena je proizvodnja 203 tone mliječnih proizvoda, od kojih je najznačajnija proizvodnja kravljeg mlijeka (117 t), kozjeg mlijeka (81 t), meda (6 t) i sira (4 t), dok proizvodnja ekološkog mesa nije zabilježena u statističkom obrascu kojim se prati ekološka poljoprivreda (Petrović, 2009c).

6. Usporedba stupnja razvoja ekološke poljoprivrede u svijetu i u republici hrvatskoj

Prema zajedničkom izvješću istraživačkog instituta za ekološku poljoprivredu, FiBL-a (*engl. Research Institute of Organic Agriculture*) i IFOAM-a: *The World of Organic Agriculture - Statistics and Emerging Trends 2010*, pod ekološkim uzgojem nalazi se 35 milijuna hektara poljoprivredne površine, što predstavlja porast od gotovo 3 milijuna ha poljoprivredne površine u 2008. godini, u usporedbi s podacima prikupljenima 2007. godine. Kontinenti s najvećim poljoprivrednim površinama pod ekološkim uzgojem¹⁸ jesu Oceanija (s Australijom), Europa i Južna Amerika, potom Azija, Sjeverna Amerika i Afrika. Među zemljama s najvećim po-

ljoprivrednim površinama pod ekološkim uzgojem u svijetu na prvom je mjestu Australija¹⁹, potom Argentina, Kina, Sjedinjene Američke Države, Brazil²⁰, Španjolska, Indija, Italija, Urugvaj²¹ i Njemačka. Podatci o deset zemalja u svijetu s najvećim površinama pod ekološkim uzgojem značajni su, ali ne pokazuju stupanj razvijenosti ekološke poljoprivrede u pojedinoj zemlji. Stoga je značajniji podatak udio površina pod ekološkim uzgojem u ukupnim poljoprivrednim površinama. Najveći udio površina pod ekološkim uzgojem u ukupnim obradivim poljoprivrednim površinama nalazi se na Falklandskim Otocima, a u Europi u Lihtenštajnu, Austriji i Švicarskoj. Zemlje s najvećim brojem ekoloških proizvođača jesu Indija, Uganda i Meksiko, a čak dvije trećine svjetskih proizvođača nalaze se u zemljama Afrike i Azije. Veći udio ekološki obrađenih površina u ukupno obrađenim površinama može se povezati s veličinom i stupnjem razvoja tržišta ekoloških proizvoda.

Zemlje s najvećim površinama pod ekološkim uzgojem u Europi u 2008. godini bile su Italija, Španjolska i Njemačka. U odnosu na 2007. godinu u Europi je zamjetan porast površina pod ekološkim uzgojem. Stupanj razvoja ekološke poljoprivrede na europskom je tržištu neujednačen, što je vidljivo i na Slici 1., koja prikazuje udio površina pod ekološkom proizvodnjom u ukupnim poljoprivrednim površinama. Najveći udio površina pod ekološkom proizvodnjom zabilježen je u Švedskoj, Češkoj Republici i Austriji.

Strategija razvoja ekološke poljoprivrede Republike Hrvatske za 2005. godinu spominje povećanje udjela površina pod ekološkom proizvodnjom, uključujući pašnjake i šume na najmanje 10 % do 2010. godine kao i razvijanje domaćeg tržišta za ekološke proizvode. Prema podacima Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja (2009: 39), na početku 2009. godine u Republici Hrvatskoj registrirano je 190 672 poljoprivrednih gospodarstava, od čega su 632 ekološka (0,33%), ukupne površine od 1 007 959 ha, čijih je 10010 ha pod ekološkom proizvodnjom (0,99%). Cilj povećanja udjela površina pod ekološkom proizvodnjom nije ostvaren jer aktualno stanje nije ni blizu planiranom te ne daje optimistična predviđanja za daljnji razvoj ekološke poljoprivrede (Kisić, 2008: 592). Do sličnog zaključka može se doći usporedbom

¹⁸ Termin „poljoprivredne površine pod ekološkim uzgojem“ odnosi se na certificiranu ekološku poljoprivredu, a uključuje površine pod ekološkim uzgojem kao i površine u prijelaznom razdoblju (konverziji).

¹⁹ prema podacima iz 2007. godine

²⁰ prema podacima iz 2007. godine

²¹ prema podacima iz 2007. godine

Slika 1. Poljoprivredne površine pod ekološkim uzgojem (u ha) u zemljama Europe u 2008. godini

*Napomena: legenda označava udio površina pod ekološkom proizvodnjom u ukupnim poljoprivrednim površinama

Izvor: Willer, Kilcher, 2010

stupnja razvoja ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj s njezinim razvojem u ostalim europskim zemljama. Tezu da ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj nije dovoljno razvijena podupiru i Vrdoljak *et al.* (2009: 297), koji smatraju da je to posljedica nedovoljne pripremljenosti proizvođača i potrošača za takvu proizvodnju.

7. Prepreke za razvoj ekološke poljoprivrede

Zbog klimatskih i reljefnih različitosti, čistog tla i prirodnih pogodnosti Republika Hrvatska ima potencijal za razvoj ekološke poljoprivrede, ali njezin ozbiljniji daljnji razvoj usporavaju brojne prepreke. Neke od prepreka s kojima se susreću ekološki proizvođači jesu zakonska regulativa, nedovoljna educiranost o metodama ekološke poljoprivrede i ekološke proizvodnje, previsoka cijena nadzora i sustava certificiranja u ekološkoj proizvodnji, viši troškovi ekološke proizvodnje u odnosu na troškove konvencionalne proizvodnje te suženi distribucijski kanali. Naime još uvijek su ekološki proizvodi, posebice iz domaće proizvodnje, slabo zastupljeni u supermarketima i hipermarketima (Petljak, 2010: 103), a većina proizvođača distribuira ekološke prehrambene proizvode najčešće direktnim kanalima distribucije; na proizvodnim jedinicama, sajmovima i sajamskim izložbama.

Tržište ekoloških prehrambenih proizvoda u Republici Hrvatskoj nedovoljno je razvijeno, a potrošači često ne razlikuju ekološki proizvod od proizvoda iz konvencionalne proizvodnje, odnosno nisu upoznati sa znakom *HRVATSKI EKOPROIZVOD* kojim proizvođači moraju označiti ekološke proizvode prije stavljanja na tržište Republike Hrvatske. Kako je ekološka proizvodnja u Republici Hrvatskoj novijeg datuma, još uvijek ne postoje dovoljna marketinška znanja u kreiranju marketinškog miksa za proizvode iz ekološke proizvodnje. Jednu od glavnih prepreka, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj čini viša cijena tih proizvoda, odnosno spremnost potrošača (engl. *willingness to pay*) da za odabrani ekološki prehrambeni proizvod plate višu cijenu u odnosu na istovrsni proizvod iz konvencionalne proizvodnje. Koliko su cijene ekoloških prehrambenih proizvoda više od cijena konvencionalnih proizvoda, ovisi o mnogim čimbenicima, prvenstveno o tržišnoj ponudi i potražnji. Stoga su domaći proizvođači često prisiljeni prodavati ekološke proizvode po cijenama konvencionalnih, a zbog nedovoljne informirano-

sti potrošača o ekološkim proizvodima, čak i kao konvencionalne proizvode.

Potrošači su nedovoljno educirani o ekološkoj proizvodnji i o koristima konzumacije ekoloških proizvoda. Usitnjenost poljoprivrednih površina (većinu gospodarstava čine površinom mala ili vrlo mala gospodarstva, približno 70% gospodarstava površinom je manje od 5 ha), niski udjel površina pod ekološkom proizvodnjom, nesređeni imovinsko-pravni odnosi, neodrživa proizvodnja, nedovoljna povezanost odnosno suradnja (često i međusobno nepoznavanje) domaćih proizvođača ekoloških prehrambenih proizvoda, nemogućnost doseganja tržišne infrastrukture, nepostojanje strategije i dugoročnog plana razvoja ekološke poljoprivrede, odnosno opredjeljenja države za ekološku poljoprivredu, čimbenici su koji zasigurno usporavaju daljnji značajniji razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj.

8. Zaključak

Razvoj ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj počinje donošenjem Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda 2001. godine. Uz spomenuti zakon, ekološka proizvodnja, uvoz ekoloških proizvoda, stručni nadzor i ispitivanje temeljnih uvjeta ekološke proizvodnje popraćeno je nizom pravilnika i propisa. Tri su razdoblja u razvoju ekološke poljoprivrede na području Republike Hrvatske; prvo razdoblje (do 1991. godine) važno je zbog pojave entuzijasta koji su zagovarali i promovirali daljnji razvoj ekološke poljoprivrede; drugo razdoblje (od 1991. do 2001. godine) obilježava pojava prvih specijaliziranih prodavaonica i porast broja udruga koje aktivno promiču načela ekološke poljoprivrede, a treće razdoblje (od 2001. godine do danas) obilježava povećana uloga države u subvencioniranju domaćih proizvođača ekoloških proizvoda. U razdoblju od donošenja Zakona, površine pod ekološkom proizvodnjom se povećavaju, izuzev 2004. godine, kada je po prvi put zabilježeno smanjenje površina. Međutim povećanje površina treba analizirati i u kontekstu statusa poljoprivrednog gospodarstva. S obzirom na to da je značajniji udio površina u prijelaznom razdoblju, može se zaključiti da interes za ekološku poljoprivredu postoji. Također, je to vidljivo i iz kontinuiranog povećanja broja domaćih ekoloških proizvođača upisanih u Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji. Iako Strategija

razvoja ekološke poljoprivrede za 2005. godinu najavljuje udio od 10% poljoprivrednih površina pod ekološkom proizvodnjom u 2010. godini, s obzirom na aktualno stanje očito je da taj cilj nije ostvaren u ovom razdoblju, a aktivnijim promicanjem ekološke poljoprivrede na svim razinama i svladavanjem prepreka, mogao bi i trebao biti ostvaren u bliskoj budućnosti.

Kako bi se potaknuo razvoj ekološke poljoprivrede potrebna je međusobna suradnja državnih institucija, ekoloških proizvođača i trgovaca. Na institucijama i tijelima državne uprave koja su uključena u kreiranje strategije ekološke poljoprivrede je da aktivnije promiču i zagovaraju ekološku poljoprivredu te da potiču domaće proizvođače na ekološku proizvodnju. S druge pak strane, na

proizvođačima je da ponude domaće ekološke proizvode, da se međusobno povežu i udruže kako bi zajedničkim nastupom na tržištu, dovoljnim količinama, odnosno kontinuiranom opskrbom mogli trgovcima i potrošačima ponuditi domaće ekološke proizvode. Zadatak je svih sudionika tog lanca da potaknu potražnju za ekološkim proizvodima, a kako bi navedeno bilo moguće potrebno je educirati potrošače o ekološkim proizvodima i razviti tržište za ekološke proizvode. Kako bi to bilo moguće, nužno je pak uvesti praćenje ekološke proizvodnje, odnosno strukture ekološke proizvodnje, kako bi proizvođači znali što proizvoditi, a trgovci što mogu ponuditi potrošačima. Jedino je zajedničkim snagama moguće pokrenuti ekološku proizvodnju u Republici Hrvatskoj.

LITERATURA:

1. Babić, B. (2009) Ekološkoj poljoprivredi lani 12,3 milijuna kuna poticaja. Dostupno na <http://www.poslovni.hr/108905.aspx> [15. rujna 2010.]
2. Bošnjak, K. (2007) Čimbenici uspješnosti plasmana ekološke hrane na hrvatskom tržištu. Magistarski rad. Zagreb: Ekonomski fakultet.
3. Brčić-Stipčević, V., Petljak, K., Renko, S. (2010) Ekoagroturizam - pokretač održivog razvoja turizma, u: Turizam i agroturizam u funkciji održivog razvitka, Leko Šimić, M., Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, str.104-120.
4. Cifrić, I. (2003) Značaj iskustva seljačke poljoprivrede za ekološku poljoprivredu, Sociologija sela, 41, 159/160 (1/2), str. 5-27.
5. Ciganović, A., Valjak, V. (2009) Ekološka poljoprivreda Hrvatske: problemi i mogućnosti. Dostupno na <http://www.geografija.hr/clanci/1485/studentice-go-dobitnice-ректорove-nagrade> [15. rujna 2010.]
6. Čížek, J. (2002) Razvoj i značenje ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj. Dostupno na <http://www.cursor.hr/cursor/Vijesti.nsf/bec5ce5c3302c3c2c1256789005d8e81/8ee6986e64a4414cc1256b45003c1e71?OpenDocument> [15. rujna 2010.]
7. Grahovac, P. (2005) Ekonomika poljoprivrede. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
8. Hrvatska gospodarska komora (2009) Katalog Croatian Family Farms. Zagreb: Intergrafika.
9. Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (2010). Misija i ciljevi [online]. Dostupno na <http://www.hzps.hr/?page=misija> [20. rujna 2010.]
10. IFOAM (2009) Definicija ekološke poljoprivrede [online]. Dostupno na: http://www.ifoam.org/growing_organic/definitions/doi/index.html [10. rujna 2010.]
11. Kisić, I. (2008) Ekološka poljoprivreda – Stanje i perspektive u Republici Hrvatskoj, Agronomski glasnik, 70 (6), str. 591-592.
12. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja (2009) Brošura Croatian Agriculture. Dostupno na http://www.agroklub.com/upload/dokumenti/brosura_croatian_agriculture.pdf [15. rujna 2010.]
13. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva (2005) Nacrt strategije razvoja ekološke poljoprivrede za 2005. godinu. Dostupno na www.mps.hr/pr/skini_dokument.asp?file=strategije/NACRT_STRATEGIJE_RAZVOJA_EKOLOSKE_POLJOPRIVREDE_ZA_2005_GODINU.doc [15. svibnja 2009.]
14. Petljak, K. (2010) Istraživanje kategorije ekoloških prehrambenih proizvoda među vodećim trgovcima hranom u Republici Hrvatskoj, Tržište, 22 (1), str. 93-112.
15. Petrović, T. (2007) Hrvatski eko proizvod, prezentacija održana na okruglom stolu „Ekološka poljoprivreda u Hrvatskoj“ u sklopu manifestacije „Eko-etno Hrvatska“, Zagreb
16. Petrović, T. (2009a) Dubinski intervju o ekološkoj poljoprivredi u Republici Hrvatskoj sa Tomislavom Petrovićem, načelnikom odjela za ekološku i održivu poljoprivredu pri Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, intervju proveden 13. srpnja 2009. godine
17. Petrović, T. (2009b) Okrugli stol o ekološkoj poljoprivredi u Republici Hrvatskoj, prezentacija održana 8. lipnja 2009. godine u Zagrebu
18. Petrović, T. (2009c) Statistika po županijama za 2008_010509, .ppt prezentacija. E-mail za Petljak, K. (kpetljak@efzg.hr)
19. Popis pravnih i fizičkih osoba brisanih iz Upisnika proizvođača u ekološkoj proizvodnji, NN br. 22/06, 18/08, 28/09
20. Popis pravnih i fizičkih osoba upisanih u Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih proizvoda, NN br. 68/03, 15/04, 32/05, 22/06, 10/07, 18/08, 28/09
21. Renko, S., Bošnjak, K. (2009) Aktualno stanje i perspektive budućeg razvoja tržišta ekološke hrane u Hrvatskoj, Ekonomski pregled, 60 (7-8), str. 369-395.
22. Šamota, D. (2009) Prezentacija Stanje ekološke poljoprivrede u Republici Hrvatskoj. E-mail za Petljak, K. (kpetljak@efzg.hr)
23. Šamota, D., Jakšić, P., Stipešević, B., Miličević, I., Radić, S., Primožič, G. (2005) Vodič za uključivanje u sustav ekološke poljoprivrede. Osijek: TIPO Osijek.
24. Ševar, M. (2009) Dubinski intervju o ekološkoj poljoprivredi u Republici Hrvatskoj, proveden sa mr.sc. Marijom Ševar, načelnicom odjela za održivu i ekološku poljoprivredu pri Hrvatskom zavodu za poljoprivrednu savjetodavnu službu, intervju proveden 14. svibnja 2009. godine
25. Ševar, M. (2006) Ekološka proizvodnja, interni materijali Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu, materijali dobiveni za vrijeme intervjuja provedenog 14. svibnja 2009. godine
26. Ševar, M., Kovač, M. (2008) Koraci do ekoznaka za med i druge pčelinje proizvode. Zagreb: Hrvatski zavod za poljoprivrednu i savjetodavnu službu.
27. Ševar, M. (2008) Mogućnosti ekološke poljoprivredne proizvodnje, prezentacija održana u Đurđevcu, 22. travnja 2008. godine
28. Šimpraga, M., Matanović, K., Beck, R. (2005) Mogućnost ekološkog stočarstva na krškim područjima Hrvatske, Hrvatski veterinarski vjesnik (1330-1292) 1-2, str. 5-16.
29. Štefanić, I., Štefanić, E., Haas, R. (2001) What the consumer really wants: organic food market in Croatia, Die Bodenkultur, 52 (4), str. 243-248.
30. Vrdoljak, M., Kegalj, A., Čalić, S. (2009) Ekološka proizvodnja zemalja srednje Europe, Stočarstvo, 63, (4), str. 297-308.
31. Willer, H., Kilcher, L. (2010) The World of Organic Agriculture - Statistics and Emerging Trends 2010 [online]. IFOAM, Bonn; FiBL, Frick; ITC, Genf. Dostupno na <http://www.organic-world.net/yearbook-2010.html> [30. rujna 2010.]
32. Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, NN br. 87/02, 117/03, 82/04, 12/05, 85/06, 141/06, 134/07, 85/08
33. Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, NN br. 12/01, 14/01, 79/07
34. Zakon o hrani, NN br. 117/03, 130/03, 48/04, 85/06, 46/07, 155/08
35. Zakon o zaštiti potrošača, NN br. 96/03, 79/07, 125/07, 79/09, 89/09
36. Zakon o zaštiti prirode, NN br. 107/03, 162/03, 70/05, 139/08
37. Znaor, D. (1996) Ekološka poljoprivreda – poljoprivreda sutrašnjice. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
38. Živa zemlja (2009) Početak [online]. Dostupno na http://www.ziva-zemlja.hr/o_nama.htm [25. rujna 2010.]

Kristina Petljak, M.A.*

REVIEW OF DEVELOPMENT AND CHARACTERISTICS OF ORGANIC AGRICULTURE IN CROATIA

ABSTRACT

In the last decade, an ever increasing interest of both foreign and domestic academic and general public for organic agriculture can be observed. Organic agriculture, as a new agricultural production system, enables full utilization of farming potentials while satisfying social and economic needs and preserving natural ecosystem and environment. Act on Organic Production of Agricultural Products and Foodstuffs provides an elementary strategic frame for agricultural production development in Republic of Croatia. This article gives an overview of organic agriculture legislation in Croatia and detailed analysis of development periods of organic agriculture. Special emphasis is put on structure of organic production which highlights data on organic plant and animal production in Croatia. The paper provides a comparison between levels of organic agriculture development in the world (with the special emphasis on Europe) and in Croatia, as well as the overview of main obstacles towards more significant development of organic agriculture in Republic of Croatia.

Key words: organic agriculture, organic production, Republic of Croatia

* Teaching and Research Assistant
Faculty of Economics & Business Zagreb